

# 7. SINIF

## 2.ÜNİTE

### 4. Muharrem Ayı ve Önemi

Muharrem ayı semavî dinler tarihi açısından çok önemli olayların cereyan ettiği bir zaman dilimidir. Muharrem aynı zamanda semavî dinlerde oruç ayıdır. Bilindiği üzere oruç, ibadet amacıyla gün ağarmasından gün batımına değin yemeden, içmeden ve cinsel ilişkiden uzak durma halidir. Musevi, Hıristiyan ve İslam inancında kutsal kabul edilen Muharrem ayında oruç tutmak, Alevi İslam İnancında da önemli bir ibadettir. Muharrem ayı geldiğinde Alevi canlar Matem orucu tutarlar. Aynı zamanda Kerbela şehitleri için yas da tutarlar. Muharrem orucu sırasında bütün cemevlerinde oruç açma vaktinde tüm canlara oruç açma yemeği verilmektedir.

Oruç açıldıktan sonra da mersiyeler söylenerek ibadete devam edilmektedir. Cemevlerinde, Muharrem ayında yapılan ibadetlere **“Muharrem Erkânı”** denilmektedir. Muharremde 12 günlük oruçtan sonra 13. gün, aşure pişirilip dağıtmakta ve İmam Zeynel Abidin'in kurtuluşuna şükredilmektedir. Gücü yeten canlar kurban tığlaşmaktadırlar.

### 5. Muharrem Orucu

Muharrem ayında oruç tutmak hem Kur'an'ı Kerim'de hem de Hz. Muhammed'in sözlerinde yerini bulmaktadır. Ayrıca Alevi inancının kutsal metinlerinden olan deyişlerimizde de Muharrem orucuna değinilmektedir. Muharrem ayında Matem orucu tutmak farzdır.

**Kur'an'da Bakara Suresi 183. ayette Muharrem orucu şu şekilde emredilmektedir:**

**“Ey inananlar, oruç, sizden öncekilerin üzerine yazıldığı gibi sizin de üzerinize bir buyruk olarak yazılmıştır. Umulur ki, böylece kötülüklerden sakınmış olursunuz.”**

Bütün peygamberler ve onların inananları Muharrem ayında oruç tutmuşlardır. İşte onların tuttuğu Muharrem orucu, son peygamber Hz. Muhammed'e ve onun inananlarına da emredilmiştir. Evvelce 10 gün olarak tutulan bu oruç, Alevilerce 12 İmam hürmetine 12 gün olarak tutulmaktadır.

Ayrıca Kerbela katliamında Hz. Hüseyin ve yanındakilerin hunharca katledilmeleri ile birlikte oruca ilaveten yas da tutulmaya başlanmış, böylece toplamda 12 gün oruç tutulmaktadır.

Muharrem orucunun evvelce 10 gün olmasının da kaynağı Kur'an'dır. Nitekim Fecr Suresi 1 ve 2. ayetlerinde şöyle denilmektedir:

**“Tan yerine andolsun! On geceye andolsun!” Burada “tan yeri” ve “on gece” ifadesiyle Muharrem ayının ilk on gününe işaret edilmektedir.**

Muharrem orucuna ilişkin peygamber efendimizden rivayet olunan bazı hadisler de vardır. Bunlardan Abbas oğlu Abdullah yoluyla nakledilen bir hadis, Muharrem orucunun dindeki yerini gayet net bir biçimde ortaya koymaktadır. Peygamber efendimiz söz konusu hadisinde şöyle demektedir: “Muharrem ayında bir gün oruç tutmak bir ay oruca bedeldir.

” Muharrem'den üç gün evvel başlanan ve 3 gün tutulan bir de Masum – u pak orucu vardır ki bu oruç, küçük yaşta şehit olan Ehl-ibeyt çocuklarına hürmeten tutulmaktadır. Lakin bu orucun farz yani kesin buyruk değildir.

Pir Sultan Abdal bir deyişinde Muharrem orucunu şu şekilde anlatmaktadır.

## MUHARREM ORUCU DEYİŐİ

Birini tutan Hakk'ın yeter  
İkisini tutan günahın atar  
Üçünü tutanlar cennette yatar  
Engür olmuş Hakk ceminde ezilir.

Dördünü tutana veli dediler  
Beşini tutana ulu dediler  
Altısını tutana dolu dediler  
Engür olmuş Hakk ceminde ezilir.

Yedisin tutan havada uçar  
Sekizin tutan hülleler biçer  
Dokuzun tutan cennetin açar  
Engür olmuş Hakk ceminde ezilir.

Pir Sultan Abdal'ım onunda zahmet  
On birini tutana indi rahmet  
On iki tutana nasiptir cennet  
Engür olmuş Hakk ceminde ezilir.

## 6. Hızır Orucu

Hızır orucu Alevilikteki ibadetlerden biridir. Şubat ayında tutulur. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde farklı sayıda günlerde tutulsa da genel anlamda Şubat ayının 13 – 14- 15. Günlerinde tutulması yönünde bir görüş birliği oluşmuş durumdadır. Hızır orucunda Muharrem orucundaki gibi yasaklar yoktur. Çünkü Hızır orucunda sadece oruç tutulur. Muharrem orucundaki gibi oruçla birlikte yas da tutulmaz. Hızır orucu sırasında üç gün boyunca cemevlerinde Hızır erkânı yürütülür. Orucun bitiminde Hızır cemi yapılır ve kurban tığlanır.

Hızır, Alevilikte zorda ve darda kalanların imdadına yetişen bir Veli olarak kabul edilmektedir. Hızır, boz atlı ve beyaz kıyafetli bir kimse olarak tasvir edilmektedir. Bundan dolayı **“Boz Atlı Hızır”** ifadesi de kullanılmaktadır. Alevilikte Hızır, kurtarıcılık özelliği yanında yol gösteren, aydınlatan, eğitici ve öğretici olan bir velidir.

**Hızır orucu Kur'an – ı Kerim'in İnsan Suresi'nin 7- 8- 9. ayetleri gereği Allah rızası için Hızır aşkına tutulur.**

Bu ayetler Hz. Ali ve Hz. Fatıma hakkındadır. Kur'an yorumcularından Abbas Oğlu Abdullah söz konusu ayetlerin Hz. Ali ve Hz.Fatıma hakkında indiğine ilişkin Hz. peygamberden bilgi aktarmıştır.

**Bu ayetlerde şöyle denilmektedir;**

**7.** Onlar ki, verdikleri sözü yerine getirirler ve kötülüğü her yeri kaplayan bir günden korkarlar.

**8.** Onlar; kendi canları çekmesine karşın yoksula, yetime ve esire seve seve yemek yedirirler.

**9.** ve derler ki; “Biz, sizi sadece Allah rızası için doyuruyoruz, sizden bir karşılık ve teşekkür de beklemiyoruz.”

Ayetlerde anlatılan olay kısaca şudur; Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın çocukları olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin çocuk yaşta iken hastalanırlar. Uzun süre iyileşmezler. Bunun üzerine Hz. Ali ve Hz. Fatıma, peygamber efendimiz Hz.Muhammed'in önerisiyle üç gün adak orucu tutarlar. Üç günün akşamı oruç açma vaktinde kapılarına önce yoksul sonra yetim ve son gün de esir kılığında biri gelip yiyecek ister. Bütün yiyeceklerini verirler. Kendileri ise oruçlarını çok az bir yiyeceklerle açarlar. Sonunda oruçlarını tamamlarlar ve çocukları iyileşir. Üç günün sonunda peygamber efendimiz üç değişik kılıkta gelen kişinin aslında Hz. Hızır olduğunu bildirir. Hz.Hızır onları sınava çekmiş ve onlar sınavı kazanmışlardır. Böylece de Allah, çocuklarına şifa vermiştir.

İşte Aleviler bu olaya olan inançları gereği ve Hızır'a duydukları sevgi nedeniyle Şubat ayında 13 – 14- 15. günlerde Hızır orucu tutarlar. Hızır orucunda yas yoktur. Sadece oruç vardır. Oruç açıldığında bir sonraki günün orucu başlayıncaya kadar yeme ve içme serbesttir.

Kur'an'da Hızır sözü geçmeden ama o kastedilerek Hz. Hızır'dan bahsedilmektedir. Hz. Hızır'la Hz. Musa arasında geçen bir olay Kur'an – ı Kerim'in Kehf Suresi'nin 60. – 82. ayetleri arasında anlatılmaktadır.

## **Hızır Kehf Suresi'nin 65. ayetinde;**

“Kullarımızdan bir kul” biçiminde nitelenmekte ve ona Allah katından yüksek bir bilgi ile ilahî bir rahmet verildiği ifade edilmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığına göre Hz. Hızır büyük bir bilge olup Allah'ın yüce rahmetine yani bağışına ulaşmış seçkin bir kimsedir. O, gerçekten inanmış kimselerin yardım çağrısına koşan bir kurtarıcıdır.

Hadis, peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in sözlerine verilen birisimdir. Gerçekte hadis Arapçada söz demektir. Ama hadis ifadesiyle kastedilen Hz. Muhammed'in din ve inanca ilişkin söylediği kutsal sözleridir. İşte peygamber efendimiz hadislerinde Hızır inancına da yer vermiştir. Pek çok hadiste Hızır'dan bahsedilmektedir. Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizî gibi hadis kaynaklarında yer alan pek çok hadiste peygamber efendimizin Kur'an – ı Kerim'de Kehf Suresi'nde geçen “kullardan bir kul” sözüyle kastedilenin Hz.Hızır olduğunu belirttiği bildirilmektedir. Hızır inancı hem Kur'an ayetleriyle hem de peygamber efendimizin sözleriyle açıklanmış olan İslamî bir inançtır. Alevilikte Hızır inancı işte bu sebeple çok önemli bir inançtır.

## **10. Aşure Günü**

Bütün Müslüman toplumlarda Muharrem ayı'nın 10. Günü “Aşure günü” olarak isimlendirilir. Aşure günü inanç dünyamızda kutsal bir gün olarak kabul edilir.

Ancak, Alevilerde Aşure günü konusunda farklı bir uygulama vardır. Buna göre ilk 12 gün Matem Orucu tutulduktan sonra 13. gün Alevilerde “Aşure Günü” olarak kabul edilir. Aşure günü, Kerbela'dan sağ olarak kurtulan İmam Zeynel Abidin için şükür kurbanı tıglanır ve Aşure pişirilip, dost ve akrabalara dağıtılır.

### **Aşure Duası;**

İlahi Yarabbi!

Senin rızan için oruç tuttuk,

Âlemlerin rahmeti, Muhammed Mustafa'nın ve Ehl- i Beyt'in muhabbeti için matem tuttuk.

Oruçlarımızı ve matemlerimizi kabul eyle

Ya rab!

Nimet-i celil hullah, bereket-i Halil hullah, Habib-i Huda Resul-ü Kibriya Server-i Enbiya

Muhammed Mustafa Şah-ı Aliyye'l Murtaza, Şehid-i Hüseyin'i deşti Kerbela hürmetine

lokmalarımızı, aşuremizi dergâh-ı izzetinde kabul eyle. Duası bizden, kabulü Allah'tan ola.

Gerçeğe Hü..

## 4.ÜNİTE

### 3.5. Aleviliğe İlişkin Bazı Uygulama ve Bilgiler

- 3.5.1. Cem İbadeti ve Cemevi
- 3.5.2. On İki Hizmet
- 3.5.3 Razılık ve Kul Hakkının Sorulması
- 3.5.4. Dua ve Gülbenkler

#### Cem İbadeti ve Cemevi

Cem; toplanmak, bir araya gelmek ve bütünleşmek demektir. Cemler, eskiden dergâhlarda, meydan evi denilen mekânlarda gerçekleştirilirdi. Kentleşmeyle birlikte zamanla cemevi adı verilen mekânlarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Cemi dede yönetir. Cemde, kişiler aşkla Allah'a yönelirler. Yüreklerinin Allah sevgisiyle dolmasını sağlarlar. Cemde tevhitler (Lâ ilâhe illallâh) okunur. Eller göğüslere konarak Hz. Muhammed ve Ehl-ibeyt'ine salâvatlar getirilir, işlenmiş olan günahlar için tövbe istiğfar edilir. Okunan gülbenk, dua, on iki imam aşkına söylenen duvaz, deyiş ve nefesler arasında hep bir ağızdan "**Allah Allah**" denir. Cemevi, cemin yapıldığı yerdir.

**Bunun yanında cemevi;** Tasavvufi sohbetlerin yapıldığı mekân, duruma göre yoksullara aşevi, misafirhane, birlik, dirlik ve kardeşlik evi olmuştur. Ayrıca ilim, eğitim ve kültür evi olarak da kullanılmaktadır. Cemevinin kapısından girmek, cemin ilk basamağıdır. Cemevine niyaz edilerek girilir. Cemevinin ortasına "**kırklar meydanı**", meydanın ortasına ise "**dâr meydanı**" denir. Bu meydan, kişiyi amaca ulaştıran "**sırat-ı müstakim**" (doğru yol) olarak kabul edilir. Cem her zaman yapılabilir. Bununla birlikte bazı durumlara özgü cemler gerçekleştirilir. Örneğin "düşkünlükten kaldırma cemi", "dârdan indirme cemi" ve "Abdal Musa cemi" bunlardan bazılarıdır.

## ON İKİ HİZMET

### 1. Pir(Dede)

Görev itibariyle Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli'yi temsil eder. Cem ibadetini ve diğer ibadetleri yönetir.

### 2. Rehber (Dede)

Yola girmek isteyenleri hazırlar, yol gösterir. Pir'in en yakın yardımcısıdır.

### 3. Gözcü

Rehberin yardımcısıdır. Cemin sessiz ve sakinlik içinde geçmesini sağlar. Cemin bekçisidir.

### 4. Kapıcı

Cemevine giriş çıkışta düzeni sağlar

### 5. Çerağcı (Delilci)

Cemevinde bulunan aydınlatma araçlarını yakar. Buhurdanlıkları ve mumları hazırlar.

### 6. Lokmacı (Niyazcı)

Gelen lokmaları alır ve dağıtımını sağlar.

### 7. Süpürgeci (Ferraş)

Cemevinin temizliği ile meşgul olur.

### 8. İbrikçi (Tezekkar)

Cemde Pir'in ve cem erenlerinin sembolik abdest almalarını sağlar.

### 9. Peyikçi

Tüm canları ceme davet eder.

### 10. Meydancı

Cem ibadetinden önceki tertip düzeni sağlar.

### 11. Sakacı

Cem evinde şerbet, saka suyu gibi şeylerin dağıtımını sağlar.

### 12. Zakir (Âşık)

Cemde tevhit, Duaz-ı İmam, mersiye, semah, nevrüziye söyler.

Cem ibadetlerinin en önemli unsurlarından biri de semahtır. Semah, Alevi cemlerinde ceme katılanların manevî coşku hâlinde kendilerinden geçerek ilahî bir aşkla ayakta dönmeleridir. Aleviler, evrende bulunan her şeyin döndüğünden hareketle Allah'a olan aşk ve sevgilerini semahla ifade ederler. Semah, okunan nefeslerin eşliğinde, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı olmaksızın ellerini göğe doğru kaldırarak Hakk'ın tek olduğunu zikretmektir. Semah sırasındaki hareketlerin değişik anlamları bulunmaktadır. Semahın; nefsin, bencilliğin, menfaatçiliğin, ikiyüzlülüğün ve yaşama dair tüm kötülüklerin anlamsızlığını görüp Hakk'tan alıp halka vermek, paylaşmak gibi anlamları vardır.

## Razılık ve Kul Hakkının Sorulması;

Alevilikte birbiriyle k s olan, bir başkasının hakkını, hukukunu çiğneyen ve herhangi bir kişiye zarar verecek davranışlarda bulunan kimseler “düşkün” sayılır. Bu davranışları işleyen kimseler, genellikle cem sırasında d r meydanına gelirler ve aralarındaki anlaşmazlıklar dede tarafından giderilmeye çalışılır. Sorunları giderilemeyen kimseler, o sorunun daha sonra çözümlenmesi amacıyla cem evinden çıkarılır.

Ceme alınmayan bu kişilere “yol düşkünü” denir. Yol düşkünü olan kimseler, problemlerini kendi aralarında çözüp anlaşlırsa, tekrar ceme alınabilmeleri için ayrıca bir erk n düzenlenir. Düzenlenen bu erk nda, düşkünlükten kaldırılacak olan bu kimseler, d r meydanında dedelerin huzuruna gelip Kur’an’ın “Ey Rab’imiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden olunuz.”

Bunun ardından dede tarafından bu kimselere gerekli uyarı yapılır. Dede, bu kimselerden kurban kesip fakir fukarayı doyrurma, ihtiyaç sahiplerine dağıtma veya cemevinin bir ihtiyacını giderme gibi isteklerde bulunur. Bu kimseler bundan sonra yol düşkünü olmayacaklarına dair halkın ve Hakk’ın huzurunda söz verirler. Daha sonra da bu kimselerin üzerine bir gülbenk okunarak ceme son verilir. Buna düşkünlükten kaldırma cemi denir.

Cem çeşitlerinden biri de dârdan indirme cemidir. Alevilikte,  len kişi için daha çok “Hakk’a yürüdü.” ifadesi kullanılır. Hakk’a y r yeyen kişinin tanıdıkları, akraba ve arkadaşları çağrılarak hem halkın huzurunda hem de dedenin huzurunda ölen kişi adına razılık alınır. Ölen kimsenin borcu varsa ödenir. Alacakları ise yakınlarına teslim edilir. Sağlığında incittiği kimseler varsa onlardan helallik alınır. Kurallar yerine getirildikten sonra yemekler yenilir. Dua ve g lbenkler okunarak dârdan indirme cemi tamamlanmış olur.

 zerinde kul hakkı bulunan bir kimsenin ceme girmesi uygun bulunmaz. Bu sebeple cemin hemen başında dede, taliplere dönerek şu uyarılarda bulunur: Canlar! Hep birlikte cem yapacağız. Yolumuz rıza yoludur. Biz sizi, sizden alıp Hakk’a teslim edeceğiz.  z n zdeki Hakk’la d r ve didar olacaksınız. Yüce Allah Kur’an’da, “şu bir gerçek ki müminler ancak kardeştirler. Oyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz. Diye nasihatte bulunuyor.

Yine Kur’an-ı Kerim’de (Fecr Suresi 28. Ayet)“Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb’ine d n. (Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir buyurmuştur. Biz de size soruyoruz, birbirinizden razı mısınız? Eğer kul (insan), kuldan (kardeşinden) razı olursa Allah da ondan razı olur. Aranızda dargın, küskün olanlar ve üzerinde kul hakkı bulunanlar varsa d r meydanına çıksın ve özünü d ra eksın. Eğer yoksa “Allah eyvallah” deyiniz. Ardından dede “Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?” diye üç defa sorar. Herhangi bir kul hakkı varsa hak sahibine iade edilir ve helallik alınır

## Dua ve Gülbenkler;

Alevilik-Bektaşilikte dua etmek önemli bir ibadettir. İnsan, günlük hayatta maddi ve manevi sorunlarla karşılaşabilir. O vakit bir kurtarıcı ve çıkış yolu aramaya başlar. Aklına ilk gelen ise Yüce Allah olur. Çünkü insanoğlunun sığınabileceği tek güç odur. Tüm duygularını, dileklerini ona açar, dua etmeye ve ondan yardım dilemeye başlar. Bu yalvarış ve yakarış, insana huzur verir, onu rahatlatır. Alevilik-Bektaşilikte dua, “gülbenk” olarak isimlendirilir. Gülbenk kelimesi, sözlükte; gül sesi, bülbül şakıması anlamlarına gelmektedir.

Gülbenkler de cümleler, kısa ve ahenklidir. Gülbenk; Allah’a sığınma, yalvarma ve ondan af dilemedir. Genellikle kişi ve toplumu ilgilendiren, dinî ve ahlaki hemen her konuda bir gülbenk bulunmaktadır.

## 6. ÜNİTE

### 2.3.1. Saz( Bağlama)

Orta Asya Menşeli olan Saz, Alevilikte çok önemlidir. Saza değişik yörelerde, farklı boyut ve özellikleri de dikkate alınarak farklı isimler de verilmektedir. Bunlar; bağlama, cura, kopuz, çöğür, dombra, ikitelli, tambura, tar ve sazdır. Saz, kullanılan tekniğe göre tezene ve parmaklarla çalınır. Tezene sözü yerine mızrap sözü de kullanılmaktadır. Parmaklarla çalma tekniğine “şelpe” veya “dövme” adı verilmektedir.

Saz, genellikle altta iki çelik ile bir sırma bam tel, ortada iki çelik ve üstte bir çelik ile bir sırma bam teli olmak üzere toplam yedi tellidir.

Aleviler saza büyük saygı duyarlar ve çok önem verirler. İbadetlerinin ayrılmaz bir parçası olan deyişlerini sazla söyleriz. Deyiş, Alevi inancını anlatan ve belli başlı bir takım ezgilerle söylenen şiirlere denilir. Deyişlere bazı yörelerde “deme” de denilmektedir. Aynı zamanda deyişle aynı anlama gelmek üzere “nefes” sözü de kullanılmaktadır. Deyiş, yahut nefesler Aleviliğin inanç ilkelerini, Ehl-i Beyti, On İki imamları ve iyi insan olma yolunu anlatan kutsal şiirlerdir.

Bu şiirleri yazan kişilere ozan denilmektedir. Cem ibadeti sırasında deyişler saz çalınarak söylenirler. Sazı çalan ve deyişleri söyleyen kişiye de “zakir” denilmektedir. Zakir, Arapça bir kelimedir. Anlamı; “Allah’ı zikreden” demektir. Çünkü deyişlerde Allah zikredilmekte ve Kur’an ayetleri açıklanmaktadır. Bu nedenle deyişler aynı zamanda Kur’an ayetlerinin bir yorumu olarak da kabul etmektedir. önderlerinden ve

Alevilerin önemli ozanlarından biri olan Şah İsmail Hatayi bir şiirinde şöyle demektedir;

**“Zakirin zikri saz ile,**

**Kur’an okur avaz ile,**

**Mümin, müslim niyaz ile,**

**Zakir sana haber olsun.”**

Cem ibadetinde saz çalınır, deyiş söylenirken saygıyla dinlenmelidir. Çünkü deyişler bizim kutsal ve hikmetli şiirlerdir. Bilinmelidir ki sazla deyiş söylenirken ibadet yapılmaktadır. İbadete saygı hem inancın hem de insanlık onurunun bir gereğidir.



